

Mai ales că aceste lucrări s-au bucurat în epocă de o popularitate foarte mare¹, fixînd în literatură moda unor motive și subiecte care pătrund și în literatura noastră².

Cîteva elemente comune din acest fragment de roman și articolele citate mai sus, în special cu citatul „De-aș trăi în Rusia... m-aș face eu călăul tiranilor...”, scrise în aceeași perioadă, ne face să bănuim că valorifică surse comune. De altfel, din aceeași perioadă ne-au mai rămas de la poet și alte lucrări literare înrudite printr-o tematică protestatară, de pildă *Junii corupți* (1869), *Proletarul* (1870), prima variantă de la *Împărat și proletar*, (1874), tabloul dramatic într-un act despre poetul pașoptist *Andrei Mureșanu* (1871) și, se înțelege, romanul postum *Geniu pustiu*.

Oricare i-ar fi fost geneza, *Toma Nour în ghețurile siberiene* dovedește o cunoaștere din partea poetului a destinului revoluționarilor ruși, evident prin filieră livrescă. Sînt surprinzătoare unele detalii prin veridicitatea lor în ceea ce privește condițiile în care aceștia trăiau și se căleau în închisorile țariste și în deportările din Siberia. Din acest punct de vedere textul despre apogeul — tragic și totodată romantic — cu care se sfîrșește destinul eroului

¹ La B.A.R. se păstrează în manuscrise autografe două copii ale dramatizării romanului *Elisaveta sau cei surghiuniți în Siberia* (unul dăruit Academiei de D.A. Sturdza în 1885, iar celălalt cumpărat de la A. Zwibel în 1894). Dramatizarea (are același titlu cu romanul, dar nu se specifică nici autorul romanului, nici autorul dramatizării) a fost tălmăcită în „limba patriei noastre” (pr obabil din franceză) de Alexandru Beldiman Agă. Al. Piru atribuie lui Guilbert de Pixérécourt versiunea dramatizată a romanului d-nei Cottin (v. *Literatura română premodernă*, p. 220). Din prefața semnată de Al. Beldiman — scriere chirilică de aceeași mină — reiese că „tălmăcirea operii”, „vrednică de cetire”, se „hărăguște” (închină) și „afierosăsc” (ofer) lui Costache Sturza, prietenului „ipochimen”. Ura din copii (n.s. 538, 66 foi) „s-au prescris prin osărdie dreptii mele în Iași, iunie 21”, 1815. Cealaltă copie (ms. 437, 48 foi) „s-au scris prin osărdie dreptii mele în Iași, 1815, iulie 8”. I. Bianu și R. Caracac le semnalează în *Catalogul manuscriselor românești*, București, 1913, tom. II, p. 137—138 și 282, dar nu le pune în legătură cu textul inițial al romanului, cu autorul acestuia sau cu ecoul lor în România. La B.A.R. se păstrează edițiile străine ale romanului, d-nei Cottin, tipărite în 1820, 1825, 1836. Din prefață aflăm că „a obținut cele mai mari succese în țările străine”. La Londra, de pildă, a apărut în „mai multe traduceri și mai multe ediții, devenind clasic într-o țară care a produs în ultimul timp un mare număr de asemenea opere” (ed. 1820, p.7—8). Un succes asemănător cunoaște și în România: În 1844 și 1866 apar la București două traduceri diferite (B.A.R., I. 166309 și I. 166310), fără a se menționa numele autorului, iar în 1845 o a treia traducere la Brașov (B.A.R., I. 2837, „imprimat 27 aug. 1843”), cu indicarea numelui autoarei franceze. Anterior apăruse în versiune românească anonimă, *Vrednica întîmplare a patru corăbieri rusești...* tipărită, în cea mai veche ediție cunoscută, în 1824, ca anexă la *Istoria lui Alexandru cel Mare sau la Istoria Genovevei de Brabant*. Pentru majoritatea edițiilor acestei scrieri vezi *Cărțile populare...* vol. II, p. 222). Acest un fel de Robinson Crusoe a plăcut foarte mult, deoarece a fost reprodus în mai toate edițiile Alexandriei din a doua jumătate a secolului trecut. Cf. N. Cartoian, *Alexandria în literatura românească*, București, 1910, p. 84). Mai degrabă prin intermediul acestor ediții românești putea veni Eminescu în contact cu scrierea respectivă, dovadă asemănarea mai mare dintre texte, apoi ușurința de a le procura și pasiunea lui pentru cărțile populare, dintre care Alexandria îi era bine cunoscută. Este foarte posibil ca Eminescu să fi posedat una dintre edițiile *Alexandriei* cu anexa amintită.

² Constantin de Stamat-Ciurea, *Insula Sagalin. Țara misterioasă a exilaților*. Roman contemporan, Cerrăuți, 1894. Prefața autorului lămurește în general problema circulației motivului. Elemente găsim și la Leon Negruzzi în nuvela *Serghe Pavlovici*, apărută în „Timpul” nr. 110—114 din 23 mai — 28 mai 1881, cînd Eminescu răspundea și de partea literară a ziarului.